

allocated are resulted also. The structural model of modernisation of process of studying of chemistry is presented.

Key words: vocational counseling, competence, competitiveness, the experts, natural sciences, professional problems.

УДК 378.016: 811.161.2

Хропата С.І.

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНО ЗОРІЄНТОВАНОГО ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті висвітлено та розглянуто лінгвістичні та лінгводидактичні аспекти проблеми комунікативно зорієнтованого вивчення синтаксису української мови у вищій школі.

Ключові слова: комунікативно зорієнтоване вивчення, функційно-комунікативний синтаксис, комунікативно-діяльнісний підхід.

Сучасні розвідки у галузі синтаксису, які спрямовані на вивчення функціонування синтаксичних одиниць різних структурних рівнів та дослідження лінгводидактики у галузі методики навчання синтаксису у вищій школі, трансформують процес навчання з традиційного засвоєння й запам'ятовування готових теоретичних знань на процес осмислення функціонування синтаксичних одиниць у мовленні, зауважуємо, що саме тому комунікативно зорієнтоване навчання синтаксису є актуальним і перспективним напрямком вивчення української мови. Вивчення комунікативної організації синтаксису становить важливе завдання лінгвістики та лінгводидактики, оскільки синтаксичні одиниці мовної системи реально існують тільки у висловленні, у мовленнєвому потоці. Саме висловлення є одиницею, у якій реалізується комунікативна функція мови. Мова може існувати в реальності тільки у формі конкретних висловлень конкретних суб'єктів мовлення, і вивчення структури та, особливо, семантики речення не може обійтися без вивчення його комунікативних функцій. Як зазначає М.М.Бахтін, "ігнорування природи висловлення і байдуже ставлення до особливостей жанрових різновидів мовлення у будь-якій галузі лінгвістичного дослідження призводять до формалізму і надмірної абстрактності, перекручують історичність дослідження, послаблюють зв'язки мови з життям. Адже мова входить у життя через конкретні висловлення (реалізуючи його), через конкретні ж висловлення і життя входить у мову. Висловлення – це проблемний вузол виняткової важливості" [1, с. 253].

З проблемою комунікативно зорієнтованого навчання української мови тісно пов'язана проблема комунікативно-діялісного підходу до навчального процесу з синтаксису. Останнім часом значно зросла зацікавленість проблемою впровадження комунікативно-діялісного підходу до навчання української мови, бо в умовах модернізації мовної освіти в Україні виникла потреба у формуванні особистості з високою мовленнєвою компетенцією, здатної до спілкування в усіх сферах суспільного життя.

Перевагами такого підходу є те, що він дозволяє вивчати функціонування синтаксичних одиниць у різних мовленнєвих актах, це сприяє формуванню в майбутніх фахівців умінь комунікативно доцільно користуватися синтаксичними засобами мови в мовленні. Зауважимо, що комунікативно зорієнтоване навчання синтаксису базується на системному описі синтаксичних явищ, на усвідомленні системи та внутрішньої структурної організації синтаксичних одиниць, які функціонують у реальних актах комунікації. Однак спеціальні дослідження проблеми впровадження комунікативно зорієнтованого вивчення синтаксису в процесі мовної освіти майбутніх учителів української мови і літератури ще не

були предметом комплексного психолого-педагогічного та теоретико-методологічного дослідження з позицій інноваційних процесів, що відбулися у системі мовної освіти в Україні.

Метою статті є дослідження проблеми комунікативно зорієнтованого вивчення синтаксису в лінгвістиці та лінгводидактиці української мови.

Вивчення синтаксису як рівня мови, що має безпосередній зв'язок з процесом комунікації, знайшло своє відображення в наукових розвідках багатьох зарубіжних та вітчизняних учених. Серед сучасних досліджень з функційно-комунікативного синтаксису праці В. Авроріна, П. Адамець, Н. Арутюнової, І. Вихованця, М. Всеволодової, А. Загнітка, Г. Золотової, О. Крилової, І. Кучеренка та ін.

Ця проблема розроблена у психології і методиці вивчення іноземних мов (В. Костомаров, О. Леонтьєв, О. Митрофанова, Є. Пассов, В. Скалкін та ін.), зокрема у методиці навчання російської мови (Л. В. Давидюк, А. П. Єремєєва, В. Капінос, О. Купалова, Т. Ладиженська, М. Львов, Г. Михайловська, М. Успенський та ін.), у методиці навчання української мови (Т. Донченко, Я. Мельничайко, Л. Паламар, М. Пентилюк, К. Плиско, Г. Шелехова та ін.). Формування комунікативної особистості учені-методисти вбачають у комунікативному спрямуванні курсу мови, зокрема синтаксису, тобто переорієнтації від засвоєння синтаксичної системи на усвідомлення використання мовних одиниць у мовленні та їх засвоєння у мовленнєвій практиці.

О. Крилова об'єктом дослідження комунікативного синтаксису обрала правила побудови словосполучень, закономірності словопорядку в реченні, що виявляються з урахуванням граматичної структури та актуального членування речення і відображають норми побудови висловлювань у стилістично нейтральному літературному мовленні [10]. Підкреслюючи важливу роль синтаксису сучасної української мови у розв'язанні першочергового завдання мовної освіти, Г. Золотова слушно зауважує, що "на відміну від інших "рівнів" або "ярусів" мови..., синтаксис безпосередньо співвідноситься з процесом мислення і процесом комунікації: одиниці інших рівнів мовної системи беруть участь у формуванні думки та комунікативному її вираженні лише через синтаксис" [4, с. 6]. У І. Кучеренка зустрічаємо визначення синтаксису як "розділу граматики, що вивчає правила сполучення слів між собою під час утворення комунікативних одиниць, типових для даної мови" [6, с. 33].

Прибічник психолого-граматичного напряму у вивченні синтаксису Д. Овсяннико-Куликовський інтерпретував синтаксис як "частину граматики, що займається вивченням уживання (утилізації) слів і їх сполучень у процесах мови-думки" [7, с. 1]. О. Шахматов трактував синтаксис як частину граматики, яка "розглядає способи виявлення мислення в слові, інакше – в сукупності зовнішніх знаків, що відтворюються органами мови і сприймаються слухом" [8, с. 17].

Великі можливості для осмислення викладачем проблеми вивчення синтаксису в комунікативному аспекті має підручник І. Вихованця [2], істотною характеристикою якого є інтерпретація синтаксичних явищ у світлі функціональної теорії. Досить детально автором проаналізовано аспекти вивчення речення (формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний, комунікативний), структурування його парадигм, уведено поняття елементарного та неелементарного речень, висвітлено особливості функціонування синтаксичних одиниць у сфері мови й мовлення.

Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу до вивчення синтаксису буде успішною за умови виділення й розуміння висловлення як аналога речення в мовленні. І. Р. Вихованець слушно зауважує, що "речення в комунікативному плані є висловленням, основна особливість якого – орієнтація на учасників мовлення" [2, с. 155]. Зауважимо, що комунікативна будова речення характеризується незалежністю від формально-граматичної. Вона визначається мовним контекстом, комунікативним завданням, що виникає в цьому контексті й відповідно до якого в реченні може змінюватися порядок його компонентів і місце фразового наголосу [2, с. 50].

Проблемі комунікативно зорієнтованого навчання синтаксису також приділено увагу в працях учених-методистів: О. Купалової, Т. Ладиженської, Я. Мельничайка, М. Пентилюк, О. Горошкіної, А. Нікітіної та ін.

Окремі аспекти проблеми реалізації комунікативно зорієнтованого вивчення синтаксису розкрито в сучасних дисертаційних дослідженнях Л. Давидюк, С. Омельчука, М. Стахів, І. Кухарчук та ін. Формування комунікативних умінь і навичок учнів у процесі вивчення синтаксису простого речення на комунікативно-діяльнісній основі досліджувала Л. Давидюк. Методику формування мовленнєво-комунікативних умінь учнів на завершальному етапі вивчення синтаксису, побудовану на засадах комунікативно-діяльнісного та функціонально-стилістичного підходу, запропонував С. Омельчук. Доцільність функціонально-комунікативного підходу до опрацювання відокремлених членів речення як засобу удосконалення мовленнєвих умінь студентів педагогічного коледжу довела М. Стахів. Комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення синтаксису у мовній освіті вчителів української мови та літератури розглянула І.Кухарчук.

Значним внеском у розвиток проблеми комунікативно-діяльнісного підходу до вивчення синтаксису є розроблена О. Купаловою методика поєднання функційного і комунікативно-діяльнісного підходу до означеного розділу граматики. З метою досягнення кінцевої мети вивчення синтаксису – формування в студентів умінь вільно, комунікативно виправдано користуватися синтаксичними ресурсами мови в усіх видах, формах, сферах мовленнєвої діяльності, необхідно, на думку О. Купалової, “забезпечити свідоме ставлення студентів до функціональних потенцій синтаксичних засобів мови і способів їх реалізації в мовленнєвій практиці” [5].

Отже, кінцевим результатом успішної реалізації комунікативно зорієнтованого вивчення синтаксису є вироблення в студентів умінь вільно висловлювати свої думки в усній і писемній формах, використовуючи необхідні синтаксичні одиниці відповідно до мети, змісту та умов комунікації, тобто мовцеві необхідно знати основні комунікативні ознаки культури мовлення. Пошуку шляхів найбільш оптимального проведення такої роботи можуть бути присвячені подальші дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества: Сост. С. Г. Бочаров; Текст подгот. Г. С. Бернштейн и Л. В. Дерюгина; Примеч. С. С. Аверинцева и С. Г. Бочарова / М.М. Бахтин. – 2-е изд. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
2. Вихованець І. Р. та ін. Граматика української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Грищенко. – К.: Рад. школа, 1982. – 208 с.
3. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г.А. Золотова. – М.: Наука, 1982. – 366 с.
4. Крылова О. А. Актуальное членение предложения в его отношении к другим аспектам изучения языка // Проблемы типологической, функциональной и описательной лингвистики: сб. статей под ред. Н. А. Кондрашова / О.А. Крылова. – М.: Прогресс, 1967. – С. 239-245.
5. Купалова А. Ю. Основы функционального подхода к изучению синтаксиса русского (родного) языка в школе: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 19.00.02. – М., 1991. – 55 с.
6. Кучеренко І. К. Актуальні проблеми граматики / І.К. Кучеренко. – Львів: Світ, 2003. – 228 с.
7. Овсяннико-Куликовский Д. Н. Синтаксис русского языка / Д.Н. Овсяннико-Куликовский. – Спб, 1912. – 60 с.
8. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка / А.А. Шахматов. – 2-ое изд. – Л.: Учпедгиз, 1941. – 620 с.

Хропатая С.И.

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ И ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ КОММУНИКАТИВНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ СИНТАКСИСА УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

В статье раскрыто и рассмотрено лингвистический и лингводидактический аспекты проблемы коммуникативно-ориентированного обучения синтаксиса украинского языка в высшей школе.

Ключевые слова: коммуникативно-ориентированное обучение, функционально-коммуникативный синтаксис, коммуникативно-деятельностный подход.

Khropataya S.I.

THE LINGUISTIC AND LINGUISTIC-DIDACTIC ASPECTS OF COMMUNICATIVE-ORIENTED STUDYING OF THE UKRAINIAN SYNTAX

In the article the linguistic and linguistic-didactic aspects of communicative-oriented studying of the Ukrainian syntax at higher educational establishments are examined.

Key words: communicative-oriented Studying, functional-communicative syntax communicative-active approach.

УДК 378.53; 656.6

Чернявський В.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ З ФІЗИКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

У статті досліджено особливості навчання фізики у морських вищих навчальних закладах, які зумовлені специфікою морської освітньої галузі. Запропоновано концептуальні основи методичної системи навчання фізики морських спеціалістів, а саме: фундаментальність, теоретико-методична єдність елементів системи, інтеграція зі спеціальними дисциплінами, адаптивність до особистісних індивідуальних особливостей. Реалізація такої методичної системи має здійснюватись в умовах комплексного педагогічного впливу шляхом доцільного формування навчального матеріалу з фізики та спеціальної організації навчальної діяльності курсантів і студентів

Ключові слова: морська освітня галузь, особливості навчання фізики у морських вищих навчальних закладах, методична система навчання фізики морських спеціалістів.

Протягом останніх років вища освіта України зазнає значних змін, які зумовлені глобалізаційними тенденціями і вимогами часу. На цьому шляху відбувається подальша професіоналізація освіти, підвищення рівня підготовки її здобувачів для виходу на конкурентний ринок праці, а також створення умов для безперервної освіти. Головним завданням вищої школи залишається забезпечення якісного, чітко вимірюваного і порівнюваного освітнього результату, сформульованого в термінах компетентностей та вираженого в наданих кваліфікаціях. Зрозуміло, що морська освітня галузь не може існувати окремо від освітньої системи країни, а тому всі вищезазначені проблеми у повній мірі відносяться і до морських вищих навчальних закладів. Стратегія інноваційного розвитку економіки України, забезпечення її національної безпеки висуває нові вимоги до морської освітньої галузі. Найважливішим елементом її розвитку держава вважає кадрове забезпечення фахівцями різних освітньо-кваліфікаційних рівнів. У морській освіті ефективно відбувається реформування, створюються державні стандарти, на основі яких розробляються нові програми, що відповідають певним освітньо-кваліфікаційним рівням, впроваджуються інноваційні підходи до організації навчання майбутніх фахівців з метою підвищення рівня їх професійної підготовки. Але, на відміну від багатьох спеціальностей фізико-технічного і технологічного профілів, морські спеціальності в Україні не зазнали падіння престижу, а потреба у висококваліфікованих морських фахівцях стійко зростає. Це вимагає від морських вищих навчальних закладів ще більш швидкого й ефективного розв'язання нагальних освітніх проблем, оскільки морська освіта у певній мірі працює на випередження. Тому сьогодні науково-педагогічний склад вищих морських навчальних закладів основні способи розв'язання цих проблем убачає у забезпеченні стійкого взаємозв'язку ринку освітніх послуг і ринку праці, а також досягненні нової якості і результативності морської освіти.